

**Міністерство культури України
Харківська державна академія культури**

Кафедра телерепортерської майстерності

Мистецтво існування в кадрі

**Робоча програма
та методичні матеріали навчальної дисципліни**

**Освітня програма «Телерепортерство»
«Оператор телебачення» «Режисура телебачення»**

напрямок підготовки 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»
факультет кіно-, телемистецтва

Харків, 2019

УДК 075.2(034)

М 65

Друкується за рішенням ради факультету кіно-, телемистецтва за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» (протокол № 5 від 30 січня 2019 року)

Рекомендовано кафедрою телерепортерської майстерності (протокол № 6 від 21 січня 2019 року)

Розробник:

Соловійова Аеліта Миколаївна, викладач кафедри телерепортерської майстерності

Рецензент:

Кікоть Антоніна Андріївна, доктор мистецтвознавства, професор

М 65 Мистецтво існування в кадрі: робоча програма та методичні матеріали навчальної дисципліни для студентів 1-го курсу спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» / Харк. держ. акад. культури; розробник :А. М. Соловійова — Х. : ХДАК, 2019. — 46 с.

Мета курсу – допомогти розвинути компетенції, необхідні для формування у студентів 1-го курсу знань з теорії акторської майстерності та практичних навичок використання акторської техніки у передачах різноманітних жанрів уявлень про специфіку роботи в аудіовізуальному мистецтві

© Харківська державна академія культури, 2019 р.

© Соловійова А. М., 2019 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: Гуманітарні науки Напрямок підготовки: 02 «Культура і мистецтво»	Обов'язкова
Загальна кількість годин - 120	Спеціальність: 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» Освітня програма: Телерепортерство, Оператор телебачення, Режисура телебачення	Рік підготовки:
		1-й
		Семестр
		1-й
		2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 2	Ступінь: бакалавр	Лекції
		12 год.
		12 год.-
		Практичні
		22 год.
		22 год.
		Самостійна робота
		26 год.
		26 год.
		Вид контролю:
залік		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання — аудиторних/самостійна 34/26

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – надання майбутнім спеціалістам знань з теорії акторської майстерності та практичних навичок використання акторської техніки у передачах різноманітних жанрів.

Завдання навчальної дисципліни:

- визначити роль телеведучого у сучасному медійному просторі;
- розкрити необхідність володіння психофізичними навичками у досягненні впевненої та розкутої поведінки перед камерою;
- навчити студентів вільно, невимушено спілкуватися з аудиторією під час зйомок ток-шоу або інтерв'ю.

Вимоги до знань, умінь та навичок

У результаті вивчення дисципліни студент повинен сформувати наступні **спеціальні (фахові) компетентності**:

ФК14. Здатність до специфічного (покадрового, звукозображального) мислення.

ФК15. Знання компонентів видовищних та мистецько-видовищних творів, їх базових основ та специфіки системи виражальних засобів.

ФК16. Спроможність організовувати знімально-постановочну роботу над екранним твором.

ФК17. Вміння здійснювати керівництво творчо-технологічною групою, моделювати екранний продукт тощо.

ФК20. Уміння використовувати термінологію (лексичні одиниці) відповідно до мовних та етичних норм і потреб, вимог стилю з урахуванням поставленої мети та специфіки аудіовізуального твору.

Згідно з **програмними результатами** вивчення дисципліни, студент:

1. Усвідомлює значення мистецтва в загальнокультурній еволюції людства, класифікує види, стилі, художні школи та течії, аналізує основи їх художньої мови.

2. Володіє культурою мислення, аналізує та обробляє інформацію, встановлює зв'язки зі вже набутими знаннями.

3. Володіє державною мовою України, культурою висловлювання, вмінням логічно будувати власне мовлення (письмове та усне), дотримуватись основних правил оформлення документації.

4. Володіє іноземною мовою в обсязі, необхідному для спілкування в соціально-побутовій та професійній сферах, перекладати фахові тексти зі словником.

5. Усвідомлює колективну природу творення, необхідність взаємодії зі співтворцями та творчо-виробничими виконавцями на шляху від задуму до практичної його реалізації. Демонструє здатність осмислення, аналізу та критичного ставлення до власних та колективних ідей.

6. Чітко уявляє компонентний склад аудіовізуального твору, розуміє природу, характеристики і властивості кожного з них, можливості взаємодії.

7. Виявляє пошукову активність у ситуації, що вимагає вирішення, збирає факти, аналізує, моделює майбутні результати.

8. Розуміє та використовує поняття «тема» як необроблений життєвий матеріал, вміє спостерігати, цілеспрямовано відбирати, типологічно компонувати, віднаходити у сукупності фактів поведінкові, соціально значущі прояви.

9. Тлумачить слово як складову аудіовізуального образу. Усвідомлює суть та функції словесної дії. Володіє знаннями фонетичних, орфоепічних, лексичних, граматичних,

семантичних та стилістичних норм української мови. Вміє виявити та відкоригувати помилки в усній та письмовій мові. Використовує в професійній діяльності палітру різноманітних мовних засобів виразності. Володіє навичками органічного поєднання слова з контекстом аудіовізуального твору.

10. Вміє розробити концепцію аудіовізуального твору, формулює основні цілі та методи їх досягнення. Чітко і грамотно доносить задум, здатен передбачити способи реалізації, аналізує їх варіанти та обирає оптимальний.

11. Тлумачить екранний твір не тільки як художньо-інформаційний продукт, а й як комерційний проект. Визначає конкурентну здатність творчого проекту та потенційну аудиторію. Здійснює планування творчого процесу, враховуючи технологічні та технічні особливості. Визначає на основі аналізу творчого процесу найбільш адекватні методи роботи.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни є: оцінювання студентів за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямовані на опанування навчального навантаження з освітньої програми.

Види контролю:

- 1) поточний контроль – опитування, тестовий контроль, звіти за виконання практичних завдань, публічні покази семестрових робіт;
- 2) підсумковий контроль – іспит або залік (усні, письмові екзамени, диференційований залік).

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

- теоретичне підґрунтя акторської майстерності (основні принципи системи К.С.Станіславського, роботи М.Чехова, Б. Захави, Л.Курбаса);

- концептуальні та стилістичні особливості стандартів телеефіру;
- психофізичні та зовнішні складові іміджу телеведучого;
- принципи та методи ведення телепередач різноманітних жанрів;
- специфіку роботи з мікрофоном;
- психологічні аспекти спілкування з телеаудиторією та аудиторією в студії.

вміти: .

- органічно та невимушено поводитися під час зйомки або прямого ефіру;
- відчувати простір знімального майданчику та своє місце у ньому;
- використовувати отриманні знання з акторської майстерності під час зйомок.

мати навички:

- зняття м'язових та психологічних затисків;
- вільного володіння власним тілом та голосом;
- свідомого керування власним психофізичним станом та емоціями;
- психологічного впливу на співрозмовника або аудиторію під час зйомок інтерв'ю або ток-шоу;
- роботи з мікрофоном;
- ведення телепрограм різних форматів;
- самостійної творчої роботи.

Критерії оцінювання успішності навчальної діяльності

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	Критерій оцінювання
90 – 100	А	відмінно	Студент засвоїв всі теми та практичні завдання, передбачені програмою дисципліни. Володіє сценічною уявою та етюдною роботою на пам'ять фізичних дій, засвоїв індивідуальну та групову роботу у етюдах на виправдане мовчання. Виконав всі творчі завдання, володіє основами акторської техніки та органічною дією у запропонованих умовах. У виконуваних завданнях та етюдах володіє здатністю мислити подіями, відчуває логічну побудову етюду та вміє спілкуватися з глядачем.
82-89	В	добре	Студент засвоїв теми та практичні завдання, передбачені програмою дисципліни. Володіє сценічною уявою та етюдною роботою на пам'ять фізичних дій, але не досконало засвоїв індивідуальну та групову роботу у етюдах на виправдане мовчання. Виконав не всі творчі завдання, не продемонстрував володіння основами акторської техніки та органічною дією у запропонованих умовах. У виконуваних завданнях та етюдах не достатньо володіє здатністю мислити подіями, не відчуває логічну побудову етюду та у спілкуванні з глядачем неорганічний.

74-81	С		<p>Студент не повною мірою засвоїв теми та практичні завдання, передбачені програмою дисципліни. Недосконало володіє сценічною уявою та етюдною роботою на пам'ять фізичних дій, не засвоїв індивідуальну та групову роботу у етюдах на виправдане мовчання. Виконав не всі творчі завдання, не продемонстрував володіння основами акторської техніки та органічною дією у запропонованих умовах. У виконуваних завданнях та етюдах не достатньо володіє здатністю мислити подіями, не відчуває логічну побудову етюду та у спілкуванні з глядачем неорганічний.</p>
64-73	Д	задовільно	<p>Студент не повною мірою засвоїв теми та практичні завдання, передбачені програмою дисципліни. Недосконало володіє сценічною уявою та етюдною роботою на пам'ять фізичних дій, не засвоїв індивідуальну та групову роботу у етюдах на виправдане мовчання. Не виконав творчі завдання, погано володіє основами акторської техніки та органічною дією у запропонованих умовах. У виконуваних завданнях та етюдах не здатен мислити подіями, не відчуває логічну побудову етюду та у спілкуванні з глядачем неорганічний.</p>

60-63	E		Студент не повною мірою засвоїв теми та не виконав практичні завдання, передбачені програмою дисципліни. Не володіє сценічною уявою та етюдною роботою на пам'ять фізичних дій, не засвоїв індивідуальну та групову роботу у етюдах на виправдане мовчання. Не виконав творчі завдання, погано володіє основами акторської техніки та органічною дією у запропонованих умовах. У виконуваних завданнях та етюдах не здатен мислити подіями, не відчуває логічну побудову етюду..
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Студент не засвоїв теми та не виконав практичні завдання, передбачені програмою дисципліни. Не володіє основними поняттями курсу.. Не виконав творчі завдання, погано володіє основами акторської техніки та органічною дією у запропонованих умовах. У виконуваних завданнях та етюдах не здатен мислити подіями, не відчуває логічну побудову етюду..
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Студент не відвідував занять з неповажних причин, та не засвоїв жодної з тем, передбачених програмою.

2. Програма навчальної дисципліни

1 розділ. «Основи акторської майстерності»

Тема 1. Предмет та завдання курсу. Основні принципи виховання актора.

Тема 2 . М'язова свобода. Способи зняття м'язових затисків.

Тема 3. Увага. Різновиди та об'єкти уваги. Кола уваги.

Тема 4. Публічна самотність та способи її досягнення.

Тема 5. Уява та фантазія. Сценічна фантазія.

Тема 6. Сценічна віра.

Тема 7. Пам'ять фізичних дій – початок творчого процесу.

2 розділ. «Дія – основний матеріал акторського мистецтва»

Тема 1. Дія – основний матеріал акторського мистецтва.

Тема 2 . Дія з уявним предметом.

Тема 3. Етюдні вправи на спостереження за тваринами та оживлення предметів.

Тема 4. Емоційна пам'ять.

Тема 5. Дія у пропонованих обставинах.

Тема 6. Дія з емоційним окрасом.

Тема 7. Дія – пастка для почуттів.

Тема 8. Система К.С. Станіславського. Основні принципи.

3 розділ. «Основи органічної дії. Взаємодія».

Тема 1. Характерність. Види характерності. Складові характерності.

Тема 2 . Сценічне ставлення, оцінка факту.

Тема 3. Внутрішній монолог. Кінострічка бачень.

Тема 4. Органічний процес спілкування.

Тема 5. Пристосування, пристрій. Різновиди пристрійів.

4 розділ. «Етюд – мала драматургічна форма».

Тема 1. Сценічна задача.

Тема 2 . Надзадача. Наскрізна дія.

Тема 3. Логіка і послідовність дії.

Тема 4. Підтекст, другий план.

Тема 5. Поняття факту, події, конфлікту.

Тема 6. Етюд. Композиція етюдів. Творча робота над етюдом.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
л		п	с.р.	
1	2	3	4	5
1. «Основи акторської майстерності»				
Тема 1. Основні принципи виховання актора.	2	2		
Тема 2. М'язова свобода.	7	1	2	4
Тема 3. Увага. Різновиди та об'єкти уваги.	5	1	2	2
Тема 4. Публічна самотність та способи її досягнення.	5	1	2	2
Тема 5. Уява та фантазія.	5	1	2	2
Тема 6. Сценічна віра.	4		2	2
Тема 7. Пам'ять фізичних дій.	4		2	2
Разом за розділом 1	32	6	12	14
2. «Дія – основний матеріал акторського мистецтва»				
Тема 1. Дія – основний матеріал акторського мистецтва.		2	2	2
Тема 2. Дія з уявним предметом.		1	1	2
Тема 3. Етюдні вправи на спостереження за тваринами		1	1	2
Тема 4. Емоційна пам'ять.		1	1	2
Тема 5. Дія у пропозитивних обставинах.		1	1	2
Тема 6. Сценічна віра.			2	1
Тема 7. Дія – пастка для почуттів.			2	1
Разом за розділом 2	28	6	10	12
Усього годин за розділами 1 та 2 (1-й семестр)	60	12	22	26

3. «Основи органічної дії. Взаємодія»				
Тема1.Характерність.		1	2	3
Тема 2. Сценічне ставлення, оцінка факту.		1	2	2
Тема3. Внутрішній монолог. Кінострічка бачень.		1	2	3
Тема4. Органічний процес спілкування.		2	2	2
Тема5. Пристосуван-ня, пристрій		1	2	2
Разом за розділом 3	28	6	10	12
4. «Етюд – мала драматургічна форма».				
Тема1. Сценічна задача.		2	2	4
Тема2. Надзадача. Наскрізна дія.		2	2	2
Тема3. Логіка і послідовність дії.		1	2	2
Тема4. Підтекст, другий план.		1	2	2
Тема5. Поняття факту, події, конфлікту.			2	2
Темаб. Етюд. Композиція етюду.			2	2
Разом за розділом 4	32	6	12	14
Усього годин за розділами 3 та 4 (2-й семестр)	60	12	22	26
Усього годин за рік	120	24	44	52

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	М'язова свобода. Способи зняття м'язових затисків.	4
2	Увага. Різновиди та об'єкти уваги. Кола уваги.	2
3	Публічна самотність та способи її досягнення.	2
4	Уява та фантазія. Сценічна фантазія.	2
5	Пам'ять фізичних дій – початок творчого процесу.	2
6	Дія – основний матеріал акторського мистецтва. Дія з уявним предметом.	2
7	Емоційна пам'ять.	2
8	Дія у пропонованих обставинах.	2
9	Дія з емоційним окрасом.	2
10	Дія – пастка для почуттів.	2
11	Етюд. Композиція етюду. Творча робота над етюдом.	4
	разом	46

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	М'язова свобода. Способи зняття м'язових затисків.	8
2	Увага. Різновиди та об'єкти уваги. Кола уваги.	6
3	Публічна самотність та способи її досягнення.	6
4	Уява та фантазія. Сценічна фантазія.	6
5	Пам'ять фізичних дій – початок творчого процесу.	6
6	Дія – основний матеріал акторського мистецтва. Дія з уявним предметом.	6
7	Емоційна пам'ять.	6
8	Дія у пропонованих обставинах.	6
9	Дія з емоційним окрасом.	6
10	Дія – пастка для почуттів.	6
11	Етюд. Композиція етюдів. Творча робота над етюдом.	8
	разом	72

Рекомендації до проведення практичних занять

Практичне заняття № 1.

Тема: «Публічна самотність»

Мета вивчення: набути навичок органічного існування в наявності глядацької аудиторії.

Література: 8, 4

Обладнання: стілець

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1.Що допомагає актору невимушено почувати себе на сцені?

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Сидіти мовчки перед аудиторією на стільці не менше хвилини.

Завдання 2.

Теж саме, але за цей час згадати невеликий вірш, або перемножити двозначні цифри (і т.п.)

Практичне заняття № 2,3,4.

Тема: «М'язова свобода».

Мета вивчення: позбавлення м'язових затисків.

Література: 8, 4, 5

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1. Що допомагає розслабити м'язи?
2. Що означає термін «м'язова свобода»?

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Виконати комплекс вправ :

1. **НАПРЯЖЕНИЕ - РАССЛАБЛЕНИЕ.** Участникам предлагается встать прямо и сосредоточить внимание на правой руке, напрягая ее до предела. Через несколько секунд напряжение сбросить, руку расслабить. Прodelать аналогичную процедуру поочередно с левой рукой, правой и левой ногами, поясницей, шеей.

2. **ПЕРЕКАТ НАПРЯЖЕНИЯ.** Напрячь до предела правую руку. Постепенно расслабляя ее, полностью перевести напряжение на левую руку. Затем, постепенно расслабляя ее, полностью перевести напряжение на левую ногу, правую ногу, поясницу и т.д.

3. **"ОГОНЬ - ЛЕД".** Упражнение включает в себя попеременное напряжение и расслабление всего тела. Участники выполняют упражнение стоя в кругу. По команде ведущего "Огонь" участники начинают интенсивные движения всем телом. Плавность и степень интенсивности движений выбираются каждым участником произвольно. По команде "Лед" участники застывают в позе, в которой застыла их команда, напрягая до предела все тело. Ведущий несколько раз чередует обе команды, произвольно меняя время выполнения той и другой.

4. **"РТУТЬ"**. Участники стоят в кругу. Ведущий предлагает участникам представить свое тело в виде механизма, который нуждается в смазке, или в виде сосуда, который должен быть полностью наполнен жидкостью, например ртутью. "Я ввожу ртуть (или масло) в ваш указательный палец. Вы должны заполнить жидкостью все суставы вашего тела. Упражнение выполняйте медленно и сосредоточенно, чтобы ни один участок не остался без смазки.

5. **"ЗАЖИМЫ ПО КРУГУ"**. Участники идут по кругу. По команде ведущего напрягают левую руку, левую ногу, правую руку, правую ногу, обе ноги, поясницу, все тело. Напряжение в каждом отдельном случае сначала должно быть слабым, потом постепенно нарастать до предела. В таком состоянии предельного напряжения участники идут несколько секунд (15-20), потом по команде ведущего сбрасывают напряжение - полностью расслабляют напряженный участок тела.

После окончания этой части упражнения ведущий дает участникам задание прислушаться к ощущениям своего тела, продолжая спокойно идти по кругу, вспомнить "обычное" для себя напряжение (свой обычный зажим). Постепенно напрягая тело в этом месте, довести зажим до предела, сбросить его через 15-20 секунд. Напрячь до предела любой другой участок тела, обращая внимание на то, что происходит с "обычным" зажимом. Повторить упражнение с собственными зажимами 3-5 раз. После окончания упражнения участникам дается рекомендация индивидуально повторять его хотя бы 1-2 раза в день.

6. **ЦЕНТР ТЯЖЕСТИ**. Упражнение выполняется всеми участниками. Инструкция: "Попробуйте определить, где у человека центр тяжести. Подвигайтесь, сядьте, встаньте. Найдите центр тяжести тела кошки (т.е. подвигайтесь, как кошка). Где чувствуете центр тяжести? Где центр тяжести тела обезьяны? Петуха? Рыбы? Воробья, прыгающего по земле? Выполняя движения и действия, характерные для этих животных, попробуйте "на себе" все это. Животные и маленькие

дети - самый лучший пример отсутствия мышечных зажимов". Далее упражнения идут без нумерации (это так называемые "универсальные" упражнения).

7. **"РАСТЕМ"**. Участники в кругу. Исходное положение - сидя на корточках, голову нагнуть к коленям, обхватив их руками. Ведущий: "Представьте себе, что вы маленький росток, только что показавшийся из земли. Вы растете постепенно распрямляясь, раскрываясь и устремляясь вверх. Я буду помогать вам расти, считая до пяти. Постарайтесь равномерно распределить стадии роста". Усложняя в будущем упражнение, ведущий может увеличить продолжительность "роста" до 10-20 "стадий". После выполнения этого упражнения полезно сразу же перейти к упражнению "Потянулись - сломались".

8. **"ПОТЯНУЛИСЬ - СЛОМАЛИСЬ"**. Исходное положение - стоя, руки и все тело устремлены вверх, пятки от пола не отрывать. Ведущий: "Тянемся, тянемся вверх, выше, выше... Мысленно отрываем пятки от пола, чтобы стать еще выше (реально пятки на полу)... А теперь наши кисти как бы сломались, безвольно повисли. Теперь руки сломались в локтях, в плечах, упали плечи, повисла голова, сломались в талии, подогнулись колени, упали на пол... Лежим расслабленно, безвольно, удобно... Прислушайтесь к себе. Осталось ли где напряжение? Сбросили его!" Во время выполнения упражнения ведущий должен обратить внимание участников на два следующих момента: показать разницу между выполнением команды "опустите кисти" и "сломались в кистях" (расслабление кистей достигается только во втором случае); 2) когда участники лежат на полу, ведущий должен обойти каждого из них и проверить, полностью ли расслаблено его тело, указать места зажимов.

9. **"НАСОС И НАДУВНАЯ КУКЛА"**. Участники разбиваются на пары. Один - надувная кукла, из которой выпущен воздух, лежит совершенно расслабленно на полу. Другой - "накачивает" куклу воздухом с помощью насоса: ритмично наклоняясь вперед, произносит звук "с" на выдохе.

Кукла постепенно наполняется воздухом, ее части распрямляются, выравниваются. Наконец кукла надута. Дальнейшее накачивание ее воздухом опасно - кукла напрягается, деревенеет, может лопнуть. Накачивание необходимо вовремя закончить. Это время окончания надувания участник с "насосом" определяет по состоянию напряжения тела куклы. После этого куклу "сдувают", вынимая из нее насос. Воздух постепенно выходит из куклы, она "опадает". Это прекрасное упражнение на расслабление-напряжение, а также на парное взаимодействие.

10. **"СКУЛЬПТОР И ГЛИНА"**. Участники разбиваются на пары. Один из них - скульптор, другой - глина. Скульптор должен придать глине форму (позу), какую захочет. "Глина" податлива, расслаблена, "принимает" форму, какую ей придает скульптор. Законченная скульптура застывает. Скульптор дает ей название. Затем "скульптор" и "глина" меняются местами. Участникам не разрешается переговариваться.

11. **"ГРУППОВАЯ СКУЛЬПТУРА"**. Каждый участник одновременно и скульптор и глина. Он находит свое место в соответствии с общей атмосферой и содержанием композиции. Вся работа происходит в полном молчании. В центр комнаты выходит первый участник (это может быть любой желающий или назначенный ведущим человек) и принимает какую-то позу. Затем к нему пристраивается второй, третий пристраивается уже к общей для первых двух участников композиции. Выполняя это упражнение, необходимо: 1) действовать в довольно быстром темпе, 2) следить, чтобы получающиеся композиции не были бессмысленной мозаикой изолированных друг от друга фигур. Вариант: "застывшая" скульптура может "ожить".

12. **"МАРИОНЕТКИ" ("ПОДВЕСКИ")**. Участникам предлагается представить себе, что они - куклы-марионетки, которые после выступления висят на гвоздиках в шкафу. упражнение, необходимо: 1) действовать в довольно быстром темпе, 2) следить, чтобы получающиеся композиции не были бессмысленной мозаикой изолированных друг от друга фигур. Вариант: "застывшая" скульптура может "ожить".

упражнение, необходимо: 1) действовать в довольно быстром темпе, 2) следить, чтобы получающиеся композиции не были бессмысленной мозаикой изолированных друг от друга фигур. Вариант: "застывшая" скульптура может "ожить".

12. **"МАРИОНЕТКИ" ("ПОДВЕСКИ")**. Участникам предлагается представить себе, что они - куклы-марионетки, которые после выступления висят на гвоздиках в шкафу. "Представьте себе, что вас подвесил за руку, за палец, за шею, за ухо, за плечо и т.д. Ваше тело фиксировано в одной точке, все остальное - расслаблено, болтается." Упражнение выполняется в произвольном темпе, можно с закрытыми глазами. Ведущий следит за степенью расслабленности тела у участников.

Практичне заняття № 5, 6, 7.

Тема: «Увага, різновиди та об'єкти уваги. Кола уваги».

Мета вивчення: оволодіння свавільною увагою як необхідною умовою сценічної творчості..

Література: 8, 4, 5, 13

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

3. Що таке сценічна увага?

4. Що означає термін «коло уваги»?

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Виконати комплекс вправ на розвиток уваги.

"ЯПОНСКАЯ МАШИНКА". Група розсаживається в полукруг. Участники рассчитываются по порядку, начиная с любого края. Ведущему всегда присваивается номер "ноль". Ведущий может принимать участие в упражнении, но чаще всего он только начинает его и задает темп. Темп отбивается всеми участниками группы следующим образом: на счет "раз" - удар ладонями обеих рук по коленям, на счет "два" - щелчок пальцами правой руки, на счет "три" - щелчок пальцами левой руки и т.д. Одновременно со щелчком право руки ведущий начинает игру, произнося свой номер "Ноль". На щелчок левой

руки он называет номер игрок который продолжает игру дальше. Например: "Ноль -два". Далее следует удар ладонями по коленям (все молчат). При этом участники, приглашая к игре друг друга, должна обязательно сопровождать свое приглашение взглядом.

Участник, допустивший ошибку в выполнении задания, прекращает игру, продолжая однако сидеть в полукруге и отстукивать ритм. Ведущий, не меняя темпа, констатирует, например: "Третьего нет", и продолжает игру. Ошибками считаются: 1) сбой темпа, 2) неправильное название своего номера; 3) неправильное название номера партнера, 4) приглашение к игре выбывшего участника или ведущего (если он не играет); 5) приглашение к игре, не сопровождаемое взглядом.

Возможные пути усложнения игры: убыстрение темпа; изменение направления расчета участников; расчет нечетными цифрами или буквами. Игра превращается, когда в кругу остается 2-3 участника. Это задание прежде всего на собирание внимания. Невозможно выполнить все требования игры, не сосредоточившись на ее условиях, на ситуации "здесь и теперь". Кроме того, это задание - на умение ориентироваться в окружающих условиях (выбывшие игроки) в ситуации ограниченного времени (заданный темп) и, наконец, это задание - на установление контакта между членами группы. Наблюдая за выполнением упражнения, можно выделить лидеров группы, пары, "отверженных". Интересно также проследить за интонациями, с которыми называются номера.

"РИТМ ПО КРУГУ". Группа - в полукруге. Ведущий отстукивает в ладони какой-либо ритм. Участники внимательно слушают и по команде ведущего его повторяют (все вместе или по отдельности). Когда ритм освоен, участники получают команду: "Давайте отстучим этот ритм следующим образом. Каждый по очереди отбивает по одному хлопку. Слева направо. Когда ритм закончится, следующий участник выжидает короткую паузу и начинает сначала; и так до команды ведущего

"Стоп". Возможные пути усложнения задачи: удлинение и усложнение ритма; отстукивание ритма каждым игроком обеими руками по очереди и т.д.

"СЛОВО-ГЛАГОЛ". Упражнение для двоих участников, которые становятся друг против друга на некотором расстоянии. Первый участник, кидая мяч второму, называет любое пришедшее ему на ум слово (имя существительное). Второй ловит мяч и сразу же бросает его обратно, подбирая подходящий по смыслу глагол. Первый ловит и бросает новое существительное и т.д. Этот вариант техники "свободных ассоциаций" чрезвычайно интересен и информативен для последующей работы с проблемами каждого отдельного участника.

"ШАХМАТЫ". Водящий поворачивается спиной ко всем остальным участникам, которые располагаются в произвольном порядке и на произвольном расстоянии друг относительно друга. Водящий поворачивается и старается запомнить положение шахмат в течение 30-40 секунд. Ведущий дает пояснения: "Вам необходимо запомнить только положение фигур, позы их не имеют значения (если участников много) либо: "Вы должны запомнить не только положение фигур, но и позу каждой (если участников мало)". Водящий отворачивается, шахматы перемешиваются. Задача водящего - восстановить картину.

"РИСУНОК ИЗ ТОЧЕК". Упражнение может проходить в два этапа: 1) Каждый участник занимается самостоятельно. 2) Один участник "водит", другие наблюдают за ним и пытаются отгадать задуманную им фигуру. Фигуры "водивших" и наблюдающих сравниваются.

Ведущий предлагает участникам зафиксировать взором какую-либо точку на потолке. Потом еще одну, достаточно удаленную от первой, но чтобы, однако, для фиксации их поочередно достаточно было бы переводить взгляд, не поворачивая головы. Потом третью, четвертую и т.д. Затем эти точки надо мысленно соединить отрезками прямых линий.

Проследив несколько раз получившуюся фигуру, участник должен пройти по проекции эти фигуры на полу. Второй этап упражнения направлен на наблюдение за телом водящего.

"СКОЛЬКО ЧЕЛОВЕК ХЛОПАЛО?". Группа рассаживается в полукруг. Из участников выбираются "водящий" и "дирижер". "Водящий" становится спиной к полукругу на некотором расстоянии него. "Дирижер" занимает место перед участниками и указывает жестом то на одного, то на другого. Вызванный жестом "дирижера" участник хлопает в ладони один раз. Один и тот же участник может быть вызван дважды или трижды. В общей сложности должно прозвучать 5 хлопков. "Водящий" должен определить, сколько человек хлопало. После того, как он справится со своей задачей, "водящий" занимает место в полукруге, "дирижер" идет вводить, а из полукруга выходит новый участник.

"ПРИСЛУШИВАНИЕ". Группа рассаживается в полукруг. Ведущий предлагает участникам расслабиться, прислушаться к тому, какие ощущения возникают у каждого в теле (прислушаться к себе), к тому, что делается в полукруге, в комнате, в соседней комнате, в коридоре, на улице. На каждое прислушивание дается по 2-3 минуты. После этого полезно обсудить услышанное. Это упражнение на внимание к себе, к своим ощущениям, к тому, что окружает человека извне. Прислушивание к своим ощущениям занимает важное место во всем тренинге.

"ПРИГЛЯДЫВАНИЕ - 1". Группа - в полукруге. Ведущий предлагает участникам приглядеться к какому-нибудь предмету однотонного цвета и разложить этот цвет до цветов спектра (красного, оранжевого, желтого, зеленого, голубого, синего, фиолетового). Например: "Какие цвета "собраны" в паркете?". Обсуждение ведется непосредственно во время приглядывания.

"ПРИГЛЯДЫВАНИЕ - 2". Группа - в полукруге. Ведущий предлагает участникам внимательно присмотреться к любому человеку, сидящему в полукруге, однако так, чтобы никто не заметил, кто к кому приглядывается. Потом участники по очереди описывают партнеров так, чтобы остальные поняли, кого описывают. Запрещается описывать яркие цветные пятна одежды, упоминать о наличии усов, очков, бороды и пр. Вариант: описать особенности движений выбранного другого.

Переключение внимания-1. «Одновременность» внимания к нескольким объектам только кажущаяся, а на самом деле в психической деятельности человека происходит очень быстрое переключение внимания с одного объекта на другой. Это-то и создает иллюзию «одновременности» и непрерывности внимания к нескольким объектам. Многие совершаемые действия человек выполняет механически. Внимание тоже может стать механическим, автоматическим.

а) Студенту дается коробок спичек. Считая спички, он должен одновременно рассказывать сказку или сюжет кинофильма.

б) Педагог раздает присутствующим порядковые номера и предлагает каждому мысленно читать какое-нибудь стихотворение. Спустя 2 - 3 секунды после начала упражнения педагог называет какой-нибудь номер. Студент с этим номером должен встать и продолжить читать вслух, пока не будет назван следующий номер. Предыдущий продолжает читать стихи мысленно.

Переключение внимания-2.

Упражнение на переключение внимания протекает в такой последовательности:

1. Зрительное внимание: объект далеко (например, дверь).
2. Слуховое внимание: объект близко (комната).
3. Зрительное внимание: новый объект, находящийся далеко (улица в окне).
4. Осязательное внимание (объект — ткань собственного костюма).

5. Слуховое внимание: объект далеко (звуки улицы).
6. Зрительное внимание: объект близко (карандаш).
7. Обонятельное внимание (запах в аудитории).
8. Внутреннее внимание (тема — папироса).
9. Зрительное внимание: объект близко (пуговица на своем костюме).
10. Осязательное внимание (объект — поверхность стула).

Практичне заняття № 8, 9.

Тема: «Уява та фантазія».

Мета вивчення: оволодіння навичками фантазування як необхідною умовою сценічної творчості..

Література: 8, 4, 5, 13

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1. Навіщо акторові необхідна фантазія?

Хід практичної роботи

Завдання 1.

1. Виконати комплекс вправ на розвиток сценічної уяви та фантазії.
2. Уявіть дитячу іграшку (зайця, ведмедя і т.ін.) – об'єкт-точка.
3. Уявіть вітрину прилавка магазину з іграшками – мале коло.
4. Уявіть весь іграшковий магазин – середнє коло.
5. Уявіть ярмарок, на якому знаходиться магазин з іграшками – велике коло.

"ПРЕДМЕТ ПО КРУГУ". Група розсажується или становиться в полукруг. Ведущий показує участникам предмет (палку, линейку, банку, книгу, мяч, любой попавшийся в поле зрения предмет) участники должны передавать друг другу по кругу этот предмет, наполняя его новым содержанием и обыгрывая это содержание. Например, кто-то решает обыграть линейку как скрипку. Он передает ее следующему человеку именно как скрипку, не произнося при этом ни слова. А тот именно к скрипку ее принимает. Этюд со скрипкой окончен.

Теперь второй участник обыгрывает эту же линейку, например как ружье или кисть и т.д. Важно, чтобы участники не просто делали какие-то жесты или формальные манипуляции с предметом, а передавали свое отношение к нему. Это упражнение хорошо развивает воображение. Чтобы обыграть линейку как скрипку, нужно, прежде всего увидеть эту скрипку. И чем менее похож новый, "увиденный" предмет на предложенный, тем лучше участник справился с заданием. Кроме того, это упражнение - на взаимодействие, ведь человек должен не только сам увидеть новый предмет, но и заставить других увидеть и принять его в новом качестве.

"ФРАЗА ПО КРУГУ". Группа - в полукруге. Ведущий предлагает участникам фразу, смысл которой может меняться в зависимости от контекста. Каждый должен обратиться к соседу с этой фразой, наполнив ее определенной смысловой нагрузкой.

Контекст фразы должен быть ясен по интонации, с которой она произнесена. Партнер должен "принять" фразу" и каким-то образом на нее отреагировать. Это упражнение на контакт, на умение говорить и слушать. Варианты упражнения: 1) Та же ситуация. Отличие только в том, что участник, к которому обратились, должен ответить. 2) Между первым и вторым участниками завязывается разговор из шести фраз (по три фразы от каждого). Каждый диалог начинается с фразы ведущего (так называемой исходной фразы). После окончания разговора с первым участником, т.е. после произнесения шестой фразы, второй обращается с исходной фразой к третьему. 3) Ситуация аналогична варианту 2), однако каждый новый диалог начинается не с исходной фразы, а с последней (шестой) фразы предыдущего. 4) Каждый участник произносит фразу с определенной интонацией, сопровождая ее соответствующим жестом.

"ОПРАВДАНИЕ ПОЗЫ". Участники ходят по кругу. По хлопку ведущего каждый должен бросить свое тело в неожиданную для себя позу. Для каждой позы должно быть подобрано объяснение. "Представьте себе, что вы совершали

какое-то осмысленное действие... По команде "Отомри" продолжайте это действие. Мы должны понять, что вы делаете. Постарайтесь не придумывать банальных оправданий, которыми можно объяснить любую позу. Ищите действия, соответствующие именно тому положению вашего тела, в котором вы замерли, только ему и никакому другому."

«Метафоры»(по С.В. Гиппиус) Преподаватель произносит слово, например: «Гаснут...» Все учащиеся описывают, что они увидели на своем внутреннем экране (звезды, окна, силы, глаза...). Это упражнение совершенствует ассоциативное мышление и фантазию.

Практичне заняття № 10,11.

Тема: «Емоційна пам'ять – основа відтворення емоційного стану.»

Мета вивчення: тренування емоційної, зорової, слухової, тактильної пам'яті.

Література: 8, 4, 5, 13

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1. Навіщо акторові необхідна гарна пам'ять?
2. Що допомагає відтворити колись пережитий емоційний стан?

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Виконати комплекс вправ.

1. Педагог дає студентам який-небудь предмет і пропонує розглянути форми, колір, його особливості і деталі. Потім, прикриваючи цей предмет, просить розповісти все, що вони запам'ятали, що привернуло їхню увагу.

2. Дати студентам ілюстрації картин, щоб вони їх добре розглянули, потім забрати ілюстрації і запропонувати їм по пам'яті розповісти побачене.

“Речі на столі”(запам'ятати положення речей та вгадати, яки були змінені місцями);

"Згадати звук» (машин, спів птахів, вітер) та намалювати в уяві картину, з цим звуком пов'язану;

«Портрет» по пам'яті намалювати словесний портрет сусіда.

«Деталі» . З закритими очима зробити перелік речей, що знаходяться в аудиторії; згадати у деталях шлях до дому;

«Смак» З зав'язаними очима визначити смакову приправу. Такі ж самі вправи можна провести на тактильну, слухову та нюхову пам'ять.

Вправи (на повторні відчуття)

Уявіть собі: слона, гроно винограду, розу чайну (білу, червону), бджолу, осу, зоряне небо, ящірку, гусеницю, семафор, кішку, собаку, салют, сніг, іній, літак.

На слухові повторні відчуття:

Послухать: свист вітру за вікном, приплив хвиль, гармошку, гітару, гавкіт собаки, каркання ворони, шум машини, шум сосни, гудок потягу

Повторні нюхові відчуття:

Тут пахне морем, конваліями, бузком, жареним гусаком, нашатирним спиртом, бензином, вином, йодом, хвоєю, кавою, часником, газом, димом, яблуками.

На смакові повторні відчуття:

Уявіть, що у вас у роті: шоколад, гірчиця, морозиво, перець, лимон, диня, касторка, апельсин, малина, щавель.

На відчуттєві повторні почуття:

Уявіть собі: в руках сніжинку, рука в гарячій воді, гладите кішку, бархатну тканину, закутуєтеся в мокре простирadlo, хапаєтеся за залізну ручку на морозі.

Практичне заняття № 12,13.

Тема: «Пам'ять фізичних дій – початок творчого процесу».

Мета вивчення: тренування вірного сценічного почуття та органічного існування .

Література: 8, 4, 5, 13

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Виконати комплекс вправ на безпредметну дію:

1. Втягнути нитку в голку і шити.
2. Застругати олівець ножиком.
3. Писати листа, заклеювати конверт.
4. Одягати і скидати пальто, светр, носки.
5. Доставати гроші з гаманця і рахувати.
6. Причісуватися перед дзеркалом.
7. Прати білизну.
8. Місити тісто.
9. Чистити картоплю.
10. Мити посуд.
11. Жарити яєчню.
12. Застилати постіль.
13. Чистити черевики.
14. Підмітати або мити підлогу.

Практичне заняття № 14, 15,16.

Тема: «Дія у пропонованих обставинах».

Мета вивчення: тренування вірного сценічного самопочуття та органічного існування у пропонованих обставинах.

Література: 8, 4, 5 13

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1.Що означає термін «пропоновані обставини»?

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Виконати вправи на прості фізичні дії з емоційною окрасою.

1) Произведите простое, естественное действие (откройте - закройте дверь, встаньте и т.д.). Соедините его с окраской (спокойствие, уверенность, раздраженность, печаль, хитрость, нежность и пр.). Повторяйте действие, пока ваше чувство не отзовется на окраску.

- 2) Присоедините к действию с окраской 2-3 слова.
- 3) Выберите окраску, не думая о действии. Подберите действие к окраске (например, окраска - задумчивость, действие - перелистывание книги). Присоедините несколько слов.
- 4) Возьмите слово или короткую фразу. Подберите к ней сначала окраску, потом действие.
- 5) Соедините две окраски. Каждое упражнение повторяется до тех пор, пока действие, слово и возникшее чувство не сольются для вас в единое целое переживание.

Вправи (на запропоновані обставини і „якби” як внутрішній манок)

1. Написати три листи:
  - хорошому товаришеві;
  - ділового листа;
  - листа з неприємною звісткою.
2. Говорити по телефону:
  - з другом, який щойно приїхав з тривалого відрадження;
  - сусід повідомляє, що ваша квартира горить;
  - хтось вас образив по телефону.
3. входите в кімнату:
  - де колись жили;
  - переїжджаєте на нову квартиру;
  - де іде ремонт.

Вправи (на продуктивну, цілеспрямовану дію, як внутрішній манок)

1. Вкладати речі у велику валізу.
2. Витирати чорнильну пляму.
3. Красити меблі.
4. Спалювати документи.

Вправи (завдання як внутрішній манок)

1. Попрохати подругу сходити в магазин, щоб купити вам пальто.
2. Умовити батьків відпустити на дискотеку.
3. Переконати вчительку, щоб не покарала друга (подругу).

4. входите в кімнату:

Уявіть собі:

1. Вечір, річка, копиця сіна, зірки, тиша, десь звучить баян.
2. Вечір, тиша, ви залишилися одні в квартирі. Раптом біля вхідних дверей почули шум і приглушені голоси.
3. Осінь – виїжджаєте з дачі, чути, як забивають вікна, збираєте останній букет, прощаєтеся з садом.

Практичне заняття № 17, 18, 19.

Тема: «Етюди на спостереження за тваринами та оживлення предметів».

Мета вивчення: виховання акторської сміливості. Розширення простору для уяви.

Література: 8, 4, 5, 13

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Етюд „Птахоферма”. Кожен учасник вибирає птицю, яку він буде зображати (курка, гуска, індик, качка, півень, квочка з курчатами).

Всі разом обговорюють запропоновані обставини і починають діяти.

Етюд „Тваринницька ферма”. У цій вправі бере участь вся група, кожен зображає якусь тварину (коня, корову, теля, вівцю, порося, козу і т.ін.).

Етюд „Зоопарк”. Учні зображають звірів у клітках (ведмедя, кенгуру, жирафа, лисицю, тигра, лева, рись, страуса, вовка, мавпу).

Етюд „Магазин побутової техніки”. Студенти «оживляють» предмети техніки, надаючи їм людської природи.

Етюд „Майстерня іграшок”. Кожен студент намічає, яку іграшку він буде зображати.

Практичне заняття № 20, 21, 22.

Тема: «Органічний процес спілкування».

Мета вивчення: набуття навичок органічного спілкування з партнером.

Література: 8, 4, 5, 13

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Виконати комплекс вправ на взаємодію:

"СОГЛАСОВАННЫЕ ДЕЙСТВИЯ". Навьки взаимосвязи и взаимодействия хорошо тренируются упражнениями на парные физические действия. Участникам предлагается выполнить этюды: - пилка дров; - гребля; - перемотка ниток; - перетягивание каната и т.д.

Сначала эти упражнения представляются довольно простыми. Однако при выполнении их участникам необходимо помнить о согласованности действий и о целесообразности распределения напряжения. Можно предложить включиться в выполнение упражнения и другим участникам (перетягивание каната, прыгалки, игра в воображаемый мячик и т.д.). Один из вариантов предлагаемых упражнений - "Канатоходец". "Канатоходец" имитирует проход по канату. Он идет по прямой (воображаемой) линии по полу, но "как бы" по канату: скользя и балансируя, ища равновесия. Партнер дует на него со стороны, как бы пытаясь "сдуть" канатоходца с каната. Дует он с расстояния вытянутой руки, но не в лицо, а примерно в грудь. Цель канатоходца - удержаться, несмотря на препятствие.

"ТЕНЬ". Участники разбиваются на пары. Один из них будет Человеком, другой - его Тенью. Человек делает любые движения. Тень - повторяет. Причем особое внимание уделяется тому, чтобы Тень действовала в том же ритме, что и Человек. Она должна догадаться о самочувствии, мыслях и целях Человека, уловить все оттенки его настроения.

"ЗЕРКАЛО". Участники разбиваются на пары, становятся лицом друг к другу. Один из играющих делает

замедленные движения. Другой должен в точности копировать все движения напарника, быть его "зеркальным отражением". На первых порах проработки задания ведущий налагает некоторые ограничения на действия "оригинала": 1) не делать сложных движений, т.е. не производить одновременно несколько движений, 2) не делать мимических движений; 3) выполнять движения в очень медленном темпе. Через некоторое время участники меняются ролями.

В ходе выполнения упражнения участники, работающие на "отражение", довольно быстро научаются чувствовать тело партнера и схватывать логику его движений. От раза к разу следить за "оригиналом" становится все легче и все чаще возникает ситуация предвосхищения и даже опережения его действий. Упражнение - очень хорошее средство для установления психологического контакта.

"СИАМСКИЕ БЛИЗНЕЦЫ". Участники разбиваются на пары. Ведущий предлагает каждой паре представить себя сиамскими близнецами, сросшимися любыми частями тела. "Вы вынуждены действовать как одно целое. Пройдитесь по комнате, попробуйте сесть, привыкните друг к другу. А теперь покажите нам какой-нибудь эпизод из вашей жизни: вы завтракаете, одеваетесь и т.д." Упражнение тренирует навыки взаимосвязи и взаимозависимости в едином взаимодействии.

"РАЗГОВОР ЧЕРЕЗ СТЕКЛО". Участники разбиваются на пары. Ведущий: "Представьте себе, что вас и вашего партнера разделяет окно с толстым, звуконепроницаемым стеклом, а вам надо передать ему какую-то информацию. Говорить запрещено - ваш партнер вас все равно не услышит. Не договариваясь с партнером о содержании разговора, попробуйте передать через стекло все, что нужно, и получить ответ. Встаньте друг против друга. Начинайте". Все остальные участники внимательно наблюдают, не комментируя происходящее. После окончания этюда все обсуждают увиденное.

Возможное усложнение упражнения No 29. Говорящему сначала надо привлечь к себе внимание партнера.

Завдання 2:

1. Викликати двох учнів і дати їм завдання: один, створивши подумки запропоновані обставини і не розкриваючи їх партнеру, починає діяти (з уявними предметами). Другий слідкує за першим, щоб зрозуміти що він робить, а потім підключається до його дії. При цьому він весь час спостерігає за партнером, узгоджуючи з ним свої дії. Вся вправа виконується мовчки.

2. Викликати двох учнів. По сигналу вони приймають довільне положення. Кожен виправдовує групову мізансцену (комбінацію), створює до неї запропоновані обставини. Починають діяти, спостерігаючи один за одним, намагаючись зрозуміти і виправдати дії один одного, узгодити свої дії з партнером і спрямувати їх до єдиної мети.

Завдання 3:

Вправи (на ставлення об'єкту – коли сам об'єкт збуджує ставлення, емоцію)

1. Перев'язати поранену руку: знаменитій людині, близькому другу, ворогові.

2. Подати пальто: коханій дівчині, старенькій бабусі, сестрі, на яку ви сердиті.

3. Зустріти і прийняти вдома: начальника, небажаного гостя, бажаного друга.

4. Привітатися з людиною: якій заборгував гроші, з стареньким сусідом по квартирі, з директором школи.

Завдання 4:

Вправи (на фізичне спілкування, тобто на органічне спілкування)

1. У засідці. В будинок повинні прийти злодії.

2. Передавати завдання розвіднику. Місце дії – міський парк, лава крайня зліва, навколо народ.

3. Лікарня. Потерпілий в аварії, говорити не може, діє одна права рука. Потрібно попросити в медсестри папір і ручку, щоб написати листа додому.

4. На риболовлі. На березі сидить рибалка з вудочкою. Приходить дівчина, голосно співає пісню. Рибалці потрібно подати знаки, щоб вона не підходила близько, ішла звідси й не лякала рибу.

5. Викликати товариша на футбол, ведучи розмову через закрите вікно будинку.

Усі жести і рухи в цих вправах повинні бути чіткими, конкретними, виразними і виправданими необхідністю, логікою.

Завдання 5:

Вправи (на випромінювання і сприйняття променів)

Пригадати приємну або неприємну зустріч.

Виразити своє презирство до партнера.

Приголубити партнера.

Заспокоїти партнера.

Ваш партнер – суперник.

Слідкуйте, щоб учні при виконанні даних завдань були не напружені, не нервували, не поспішали, не виконували механічно завдання, а прагнули передати своє ставлення, емоцію партнеру очима.

Вправи (на правильний вибір прийомів, способів спілкування, виходячи із запропонованих обставин)

1. Випровадити з кімнати (пристосування – удавання).

2. Зайняти єдиний диван, який знаходиться в кімнаті студентського гуртожитку, щоб відпочити на ньому (пристосування – у одного обман, у другого – страх).

3. Умовити подругу відвідати театр, сходити в гості, в магазин.

4. Втекти з уроків раніше.

5. Умовити рідних відпустити на канікули з другом.
6. Випросити улюблену річ у сестри.
7. Зробити так, щоб викладач вас сьогодні не викликав.
8. Матері умовити сина не робити ризикованих вчинків.

Кожну вправу пропонуйте проробити 2-3 рази, але з кожним разом змінюйте пристосування.

У вправах на зміну пристосувань можна використовувати ті ж самі теми, що і в попередніх вправах. При цьому викладач нагадує, що якщо пристосування, яке виконує службову роль, стає самоціллю, то це призводить до награвання пристосувань і відволікає від основного завдання і об'єкту.

Практичне заняття № 23, 24, 25.

Тема: «ХАРАКТЕРНІСТЬ. ВИДИ ХАРАКТЕРНОСТІ».

Мета вивчення: Навчитися розуміти психологію людини, дивитися на світ очима персонажу. Оволодіти зовнішньою і внутрішньою характерністю.

Література: 8, 4, 5

Хід практичної роботи

Завдання 1.

Придумати парні етюди з використанням якостей внутрішньої характерності:

- недовірливий – насмішкуватий
- розхлябаний – педантично акуратний
- бережливий – безпечний, транжир
- житгерадісний – ниючий
- кмітливий – насуплений
- лінивий – трудолюбивий
- толковий – безтолковий
- буркотливий (лайливий) – дотепник, „заводій”
- боягузливий – безстрашний
- наполегливий – поступливий
- хвастовитий – скромний

брехливий – правдивий, прямолінійний
 злопам'ятний - добродушний
 лукавий – простуватий
 вдумливий – прямий
 неохайний – акуратний
 збуджений, різкий – ввічливий
 самолюбивий – безпринципний
 жадібний – хлібосольний
 капризний – догідливий
 надоїдливий – терпеливий
 легковажний – серйозний
 скупий – щедрий
 енергійний – в'ялий
 веселий – сумний
 захоплюючий – байдужий
 п'яниця – тверезий
 заклопотаний – не поспішливий
 щасливий – невдаха
 впертий – покладливий
 нахабний – делікатний
 злий – добрий
 аморальний – морально чистий
 інтриган – довірливий
 сердитий – холоднокровний
 честолюбний – завидючий
 кокетливий – сором'язливий
 ревнивий – байдужий

Завдання 2.

Зовнішня характерність.

Характерна хода: Всім учням пропонують почергово поспробувати ходу:

- легку;
- важку;
- перевалюючись;

- з нерівними кроками;
- ледь-ледь підплигуючи;
- з покачуванням вперед;
- дрібушати;
- ходу ледь п'яної людини;
- п'яного;
- кривого і т.ін.

Хода старої людини. Хода старої людини складається із намагань слабкої людини:

- збільшити площу для великої стійкості (звідси дещо розставлені ноги);
- зменшити простір і час знаходження на одній нозі (звідси короткі і часті старечі кроки).

Оволодіти ходом – означає не думати про неї.

Вправи

1. Старенький або старенька: несуть тяжку ношу; переходять по вузькій колоді через рів, канаву; лягають, встають, сідають.

2. Старий або стара: дістають воду з колодязя; підмітають підлогу, збирають сміття; умиваються, зачісуються (дід бороду чеше).

3. Старий ховає в скриню нажиті гроші. Чується шум. Можуть побачити. Потрібно заховати кінці у воду.

4. Виконати ряд завдань, але в різних фізичних самопочуттях, відтворюючи різні по конституції (фізичній) дії:

- товстий;
- надмірно товстий;
- тонкий від того, що весь зтягнутий;
- „аршин” проковтнув;
- товстий, в'ялий ловить муху або курча;
- рухливий (для цієї вправи доцільно взяти в руки довгий платок і крутити його, не даючи опуститися, виробляючи різні фігури, або ловити підсакою метеликів);
- виграє своєю фігурою, хвастає своїм костюмом;

- кривий;
- горбатий;
- сліпий;
- німий;
- глухонімий;
- глухий.

Завдання 3.

Асоціація з різними тваринами. Наслідування.

Приклади: Курка, гуска, качка, сова, індик, півень, ворона, лисиця, горобець, миша, бегемот, кіт, кішка, корова, баран, свиня, собака, жирафа, верблюд.

Порядок виконання вправи:

Спочатку потрібно згадати основну рису „характеру” тварини, основні манери її поведінки.

Постаратися, так би мовити, проникнути у внутрішній світ тварини, подивитися її очима на зовнішній світ. Візьмемо, наприклад, курку: нам здається, що вона завжди здивовано дивиться на світ одним оком, або вперед, або назад, вона завжди чимось здивована, завжди оглядається, щось шукає. Рухи різні, вуглуваті, роздріблені і т.ін.

Розібравши таким чином основні риси характеру тварини потрібно поспробувати все це відтворити в дії, прагнучи сприймати навколишній світ очима даної тварини. Потрібно відтворити ходу і основні рухи тварини.

Другий цикл подібних вправ повинен носити характер асоціації, тобто згадування подібних рис людини і тварини.

Завдання 4.

Вправи на відтворення характерної мови

В цих вправах потрібно свідомо використовувати всі можливі відхили від правильно проголошеної мови, головним чином різні придихання, тобто нечистоти голосу.

Різних вад, мови для ліплення гостро характерних деталей, того чи іншого образу:

- гаркавість (нечистота вимови літери „р”);

- шепелявість (замість „с” вимовляється „ш”);
- сюсюкання (літера „ч” звучить як „с” або „ц”);
- невимова літери „л”, яка звучить як „в”);
- коротке, переривчасте заїкання;
- гугнявість (вимова в ніс, ніби ніздрі затиснуті);
- з витягнутою нижньою губою;
- з підгорнутими губами;
- приплямкування;
- з хрипінням (корінь язика відтягнутий назад і закриває гортань);
- з гарчанням (голос тримається в гортані).

Вправу повторити декілька разів (розіграш по телефону), користуючись різними мовними вадами, обов’язково обгрунтувавши причини такої мови.

В коротеньких етюдах спробувати передати національні особливості мови, акценти, місцеві говірки.

Промовляють текст від імені іноземців, які в різній мірі володіють українською мовою. Наприклад: німець, француз, англієць, китаєць і т.ін.

Практичне заняття №26,27,28, 29,30.

Тема: «Етюд. Мала драматургічна форма».

Мета вивчення: Література: 8, 4, 5

Хід практичної роботи

Робота над індивідуальними, парними та груповими етюдами.

Самостійна робота

Програмою навчальної дисципліни передбачено 52 години для самостійних занять студентів.

Мета – опанування студентами практичних навичок використання акторської техніки.

У результаті самостійних занять студент повинен **мати навички:**

- зняття м'язових та психологічних затисків;
- вільного володіння власним тілом та голосом;
- свідомого керування власним психофізичним станом та емоціями;
- психологічного впливу на співрозмовника;
- роботи з мікрофоном.

«Основи акторської майстерності»

Тема 1. М'язова свобода. Способи зняття м'язових затисків.

Тема 2. Увага. Різновиди та об'єкти уваги. Кола уваги.

Тема 3. Публічна самотність та способи її досягнення.

Тема 4. Уява та фантазія. Сценічна фантазія.

Тема 5. Пам'ять фізичних дій – початок творчого процесу.

«Дія – основний матеріал акторського мистецтва».

Тема 1. Дія – основний матеріал акторського мистецтва.

Тема 2. Дія з уявним предметом.

Тема 3. Етюдні вправи на спостереження за тваринами та оживлення предметів.

Тема 4. Емоційна пам'ять.

Тема 5. Дія у пропонованих обставинах.

Тема 6. Дія з емоційним окрасом.

Тема 7. Дія – пастка для почуттів.

«Основи органічної дії. Взаємодія».

Тема 1. Характерність. Види характерності. Складові характерності.

Тема 2. Сценічне ставлення, оцінка факту.

Тема 3. Внутрішній монолог. Кінострічка бачень.

«Етюд – мала драматургічна форма».

Тема 1. Логіка і послідовність дії.

Тема 2. Підтекст, другий план.

Тема 3. Етюд. Композиція етюдів. Творча робота над етюдом.

Питання для самостійної роботи

1. Відчуття ансамблю в акторському мистецтві. Як ви це розумієте?
2. Як ви розумієте принципову умовність театрального мистецтва?
3. Становлення та розвиток мистецтва реалістичного напрямку. (19 ст.)
4. Багатогранність та розмаїтість акторських технік в акторському мистецтві 20 сторіччя.
5. Через дію актор спілкується з глядачем та партнером. Як ви це розумієте?
6. Дія містить в собі складний комплекс фізичних та психологічних процесів. Прокоментуйте.
7. Як ви розумієте поняття «дійовий аналіз п'єси»?
8. Що входить в поняття «сценічний ансамбль»?
9. Серйозне значення в ансамблевому звучанні вистави має приналежність акторів до єдиної школи сценічного виховання. Як ви це розумієте?
10. Коли уперше було розроблено теоретичне обґрунтування сценічного ансамблю?
11. Як ви розумієте поняття «зовнішній сценічний ансамбль»?

12. Що є внутрішнім акторським ансамблем?

Життя і творчість К. С. Станіславського.

14. К. С. Станіславський – режисер аматорського театру.

15. К. С. Станіславський – актор «Товариства мистецтва і літератури».

16. Перші режисерські проби на професійній сцені.

17. Розкажіть про процес підготовки театральних вистав на передодні реформи.

18. Що являла собою програма створення принципово нового театру?

4. Форми поточного та підсумкового контролю;

Методи навчання

Конспектування, спілкування, опанування вправ з метою напрацювання навичок, аналіз літератури, самостійна робота, контрольні заходи

Форми контролю

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку у 2 семестрі. Передбачено рубіжні етапи контролю у формі усного опитування, перевірки конспектів, рефератів, контрольних робіт, а також якості виконання завдань самостійної роботи студентів, тестування.

Розподіл балів, які отримують студенти

підсумковий контроль 20 балів;

рубіжне тестування 20 балів;

відповідь на теоретичне питання 20— балів;

звіт про практичну роботу 20— балів;

звіт про самостійну роботу 20— балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД: програма, навчально-методичні матеріали, опорні конспекти лекцій), матеріали відеотеки, ілюстративні матеріали, інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою): камера, мікрофон

5. Рекомендовані джерела інформації

Рекомендована література

Базова

1. Белановский С. Методика и техника фокусированного интервью. / С. Белановский — М., 1993. — 345 с.
2. Борецкий Р.А., Кузнецов Г.В. Журналист ТВ: за кадром и в кадре. / —М., 1990.
3. Гаймакова Б.Д., Макарова С.К., Новикова В. И., Оссовская М.П. Мастерство эфирного выступления: Учеб. Пособие. М. 2004. — 456 с.
4. Захава Б. Мастерство актера и режиссера/Б. Захава.—М.: Искусство, 1978.—334 с.
5. Мастерство актера. Теория и практика. — М.: ГИТИС, 1984. — 168 с.5
6. Немирович-Данченко В. О творчестве актера / В. Немирович-Данченко. — М.: Искусство, 1974. — 623 с.
7. От упражнения к спектаклю. Вып. 3: [Сб.]. — М.: Сов. Россия, 1979.
8. Станиславский К. С. Собрание сочинений: В 9 т.; т.2; М.: Искусство, 1988.
9. Станиславский К. Моя жизнь в искусстве / К. Станиславский. — М.: Искусство, 1983. — 424 с.
10. Станиславский К.С. Работа актера над собой. Ч.1. Работа над собой в творческом процессе переживания: Дневник ученика / К.С.Станиславский. — М.: Искусство, 1985. — 479 с.
11. Товстоногов Г. Зеркало сцены: В 2 т. /Г. Товстоногов.—Л.: Искусство, 1980.
12. Топорков В. О технике актера /В. Топорков.—М.: Искусство, 1954.— 124 с.
13. Березкина-Орлова В.Б., Баскакова М.А. Телесно-ориентированная психотехника актера.. В.Б. Березкина-Орлова —М.: Искусство, 2010.—334 с

Додаткова

14. Абалкин Н. Диалог с актером /Н. Абалкин. — М.: ВТР, 1982. — 319 с.
15. Аникст А. Теория драмы / А. Аникст. — М.: Искусство, 1982. — 310 с.
16. Вульф В. Серебряный шар. Преодоление себя. Драмы за сценой. /М., 2003. — 287 с.
17. Грачева Л. Актерский тренинг: теория и практика. /СПб.: Речь, 2003. — 125с/
18. Гельман А. Чего хочет пьеса от зрителя? / А. Гельман.—М.: Искусство, 1982.
19. Голубовский Б. Лицо автора спектакля / Б. Голубовский.— М.: Искусство, 1972.
20. Горчаков Н. К.С. Станиславский о работе режиссера с актером /Н.Горчаков. — М.: ВТО, 1958.
21. Кнебель М.О. О действенном анализе пьесы и роли / М.О. Кнебель. — М.: Искусство, 1982.
22. Корогодский З. Режиссер и актер / З. Корогодский.—М.: Сов. Россия, 1967.
23. Курбас Л. Філософія театру / Лесь Курбас; Упоряд. Микола Лабінський. — К.: Основи, 2001. — 917 с.
24. Муратов С.А. Телевизионное общение в кадре и за кадром. М., 2003
25. Попов А. Художественная целостность спектакля /А. Попов.—М.:ВТО, 1959.
26. Таиров А. Записки режиссера/А. Таиров.—М.: Искусство, 1970.—604 с.
27. Эфрос А. Репетиция—любовь моя /А. Эфрос.—М.: Искусство, 1975.—319с.

V. Інформаційний (електронний) ресурс

1. Бібліотека Харківської державної академії культури
2. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського
3. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка

Навчальне видання

Мистецтво існування в кадрі

робоча програма та методичні матеріали навчальної дисципліни
для студентів 1-го курсу спеціальності «Аудіовізуальне
мистецтво та виробництво»

Укладач :

Соловйова Аеліта Миколаївна

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерна верстка **Соловйова А. М.**

План 2019